

УДК 378:372.8:331.4

АБИЛЬТАРОВА Ельвіза – кандидат педагогічних наук, доцент, докторант, Інститут професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України, пров. Віто-Літовський, 98А, м. Київ, 03045, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9747-3303>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.13/45.1>

Бібліографічний опис статті: Абільтарова, Е. (2021) Прогностичне обґрунтування перспектив формування культури безпеки професійної діяльності у закладах вищої освіти. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*, 13(45), 9–15, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.13/45.1>

ПРОГНОСТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. Стаття присвячена проблемі формування культури безпеки професійної діяльності у майбутніх інженерів з охорони праці. Мета статті – обґрунтування перспектив формування культури безпеки професійної діяльності в закладах вищої освіти. Теоретико-методологічною основою дослідження є міжнародні та вітчизняні правові документи: Конвенція Міжнародної організації праці про безпеку й гігієну праці та виробниче середовище, Резолюція Генеральної асамблеї Організації об'єднаних націй «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року», Концепція реформування системи управління охороною праці в Україні, Національна стратегія у сфері прав людини, Закон України «Про вищу освіту», а також міжнародні стандарти в галузі управління якістю, в галузі управління охороною здоров'я та безпекою праці, в галузі екологічного управління. Здійснено теоретичний аналіз науково-педагогічної літератури щодо визначення поняття «прогнозування», методів та етапів прогнозування. Автором обґрунтовано перспективні напрями вирішення означеної проблеми на трьох рівнях: загальнодержавному, регіональному, на рівні закладів вищої освіти. Основними прогностичними напрямками на загальнодержавному рівні вбачається розвиток і вдосконалення законодавчої та нормативно-правової бази в галузі забезпечення культури безпеки, фінансова підтримка наукових та педагогічних колективів щодо популяризації питань культури безпеки; на регіональному рівні пропонується підвищення обізнаності та інформування суспільства щодо культури безпеки, впровадження європейських стандартів безпеки праці, зарубіжного досвіду в галузі охорони праці та культури безпеки на виробництві; на рівні закладу вищої освіти передбачається створення в закладах вищої освіти сучасного безпечного освітнього середовища з пріоритетом безпеки праці та здоров'язбереження шляхом впровадження інноваційних технологій та методик навчання. Зроблено висновок про необхідність подальших досліджень теоретичних та методичних засад розвитку культури безпеки професійної діяльності у інженерів з охорони праці, основ формування, розвитку та виховання ціннісних орієнтацій у майбутніх інженерів з охорони праці у системі безперервної освіти.

Ключові слова: культура безпеки, професійна діяльність, професійна підготовка, інженер з охорони праці, прогнозування, прогностичні напрями.

ABILTAROVA Elviza – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Doctoral Student, Institute of Vocational Education and Training of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Vito-Litovsky Lane, 98A, Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9747-3303>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.13/45.1>

To cite this article: Abiltarova, E. (2021) Prohnostychnе obgruntuvannia perspektyv formuvannia kultury bezpeky profesiinoi diialnosti u zakladakh vyshchoi osvity [Predictive justification of prospects of formation of culture of safety of professional activity in higher education institutions]. *Human Studies. Series of Pedagogy*, 13(45), 9–15, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.13/45.1>

PREDICTIVE JUSTIFICATION OF PROSPECTS OF FORMATION OF CULTURE OF SAFETY OF PROFESSIONAL ACTIVITY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Summary. *The article is devoted to the problem of formation of the culture of safety of professional activity in future occupational safety and health engineers. The purpose of the article is to substantiate the prospects of formation of the culture of safety of professional activity in higher education institutions. The theoretical and methodological basis of the study is international and domestic legal documents: the International Labor Organization Convention on Safety and Health at Work and the Working Environment, the United Nations General Assembly Resolution “Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development”, The Concept of reforming the management system of labor protection in Ukraine, the National Strategy in the field of human rights, the Law of Ukraine “On Higher Education”, as well as international standards in quality management, health and safety management, environmental management. Theoretical analysis of scientific and pedagogical literature on the definition of “predictive modeling”, its methods and stages was conducted. The author substantiates promising areas for solving this problem at three levels: national, regional, and the level of higher education institutions. The main predictive directions at the national level are the development and improvement of the legislative and regulatory framework in the field of safety culture, financial support of scientific and pedagogical teams to promote safety culture; at the regional level it is proposed to raise awareness and inform the public about the culture of safety, implementation of European standards of occupational safety, foreign experience in the field of labor protection and safety culture at work; at the level of higher education institutions it is envisaged to create in higher education institutions a modern safe educational environment with a priority of occupational safety and health through the introduction of innovative technologies and teaching methods. The conclusion is made about the necessity of further researches of theoretical and methodical bases of development of the culture of safety of professional activity in occupational safety and health engineers, bases of formation, development and education of value orientations of future occupational safety and health engineers in the system of continuous education.*

Key words: *safety culture, professional activity, professional training, occupational safety and health engineer, predictive modeling, predictive directions.*

Вступ. За розрахунками Міжнародної організації праці (Doklad МОП, 2021) щорічні економічні втрати від виробничого травматизму та професійних захворювань становлять 3,94% світового внутрішнього валового продукту (ВВП). Численні дослідження показують, що фінансування заходів з охорони праці має значний економічний ефект і сприяє зменшенню виробничого травматизму. Існує ряд публікацій (Kuznesova, 2020, p. 752–753), у яких підтверджуються вказані нижче гіпотези: з підвищенням індексу конкурентоспроможності знижується рівень виробничого травматизму; у країнах з більш високим ВВП і рівень конкурентоспроможності буде вищим; конкурентоспроможність і рівень глобалізації взаємозалежні, чим вищий рівень глобалізації, тим вища конкурентоспроможність. Глобалізація економіки, впровадження зелених технологій, прийняття Резолюції Генеральної асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року» (2015), Стратегії сталого розвитку України до

2030 року (2021), впровадження міжнародних стандартів в галузі управління якістю (DSTU ISO 9001: 2015), в галузі управління охороною здоров'я та безпекою праці (ISO 45001: 2018), в галузі екологічного управління (DSTU ISO 14001: 2015) висувають високі вимоги до підготовки та навчання професійних кадрів в області забезпечення безпеки праці, а також роботодавців щодо створення безпечних і нешкідливих умов праці. У контексті зазначеного високої актуальності набуває формування культури безпеки професійної діяльності (КБПД) у майбутніх інженерів з охорони праці та визначення перспективи формування та розвитку культури безпеки в закладах вищої освіти з позиції міжнародного права.

Аналіз останніх досліджень. Під час обґрунтування прогностичних напрямів ми керувалися Конвенцією Міжнародної організації праці про безпеку й гігієну праці та виробниче середовище № 155 (1981), у якій зазначено про необхідність впровадження заходів щодо запобігання нещасним випадкам

і завданню шкоди здоров'ю, що виникають унаслідок роботи. Ці заходи Міжнародної організації праці визначені на національному рівні, на рівні підприємства, які передбачають встановлення відповідних дій від роботодавців та працівників. Перелічені заходи є основою для визначення прогностичних напрямів формування культури безпеки професійної діяльності. У забезпеченні формування культури безпеки професійної діяльності важливе значення має врахування вимог Резолюції Генеральної асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року» (2015), у якій оголошено 17 глобальних цілей, та Стратегії сталого розвитку України до 2030 року (2021).

Значну роль під час проєктування перспектив зіграло схвалення Концепції реформування системи управління охороною праці в Україні та затвердження плану заходів щодо її реалізації (2018), метою якої є створення національної системи запобігання виробничим ризикам для забезпечення ефективної реалізації прав працівників на безпечні та здорові умови праці. Великий інтерес для нашого дослідження становлять визначені у Концепції шляхи і способи розв'язання проблеми, серед яких основними є такі: вдосконалення законодавства з безпеки та гігієни праці з одночасним підвищенням рівня безпеки та гігієни праці працівників; перехід від заходів реагування на нещасні випадки й системи безпеки та гігієни праці, що базуються на усуненні наслідків, до заходів, які передбачають точне й постійне оцінювання виробничих ризиків, їх запобігання, а також заохочення до створення безпечних і здорових умов праці; участь усіх сторін соціального діалогу в процесі формування та реалізації політики з безпеки та гігієни праці; проведення досліджень і поглиблення знань у сфері безпеки та гігієни праці; забезпечення проведення навчання працівників та інформування суспільства з питань безпеки та гігієни праці; підготовка фахівців для підприємств, органів влади, а також викладачів та експертів з питань безпеки та гігієни праці; підвищення ефективності системи запобігання виробничим ризикам і заохочення до створення безпечних і здорових умов праці, з урахуванням особливостей потреб чоловіків і жінок; стимулювання роботодавців до проведення добровільного аудиту з питань безпеки та гігієни праці; запровадження механізму економічного стимулювання роботодавців

та працівників для заохочення їх до створення безпечних і здорових умов праці; модернізація системи реєстрації нещасних випадків на виробництві, професійних захворювань, аварій, нещасних випадків дорогою на роботу чи з роботи, небезпечних подій та інцидентів, повідомлення про такі факти і проведення відповідних розслідувань.

Не менш важливого значення набувають положення та вимоги Національної стратегії у сфері прав людини (2021), яка базується на таких принципах: верховенство права, законність і справедливість; рівність та недискримінація у забезпеченні прав і свобод людини; об'єктивність та обґрунтованість визначення проблем у сфері прав людини, оцінка їхнього масштабу, пошук оптимальних варіантів їх розв'язання; конкретність, досяжність цілей та вимірюваність очікуваних результатів реалізації Стратегії; відкритість процесу реалізації положень Стратегії; інклюзивність і широке залучення до моніторингу та оцінки прогресу реалізації Стратегії всіх заінтересованих сторін; забезпечення своєчасного реагування на нові виклики, що існують у сфері прав людини.

У Законі України «Про вищу освіту» (2014) ключовими для нашого дослідження є принципи щодо сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя; наступності процесу здобуття вищої освіти; державної підтримки підготовки фахівців з вищою освітою для пріоритетних галузей економічної діяльності, напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, науково-педагогічної, мистецької та педагогічної діяльності; надання особам, які навчаються у закладах вищої освіти, пільг та соціальних гарантій у порядку, встановленому законодавством; створення умов для реалізації випускниками закладів вищої освіти права на працю, забезпечення гарантії рівних можливостей щодо вибору місця роботи, виду трудової діяльності на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності з урахуванням здобутої вищої освіти та відповідно до суспільних потреб; запровадження механізмів стимулювання підприємств, установ, організацій усіх форм власності до надання першого робочого місця випускникам закладів вищої освіти. Всі ці принципи та положення, визначені в Законі України «Про вищу освіту» (2014), Концепції реформування системи управління охороною

праці в Україні (2018), Національної стратегії у сфері прав людини (2021), нами будуть враховані під час обґрунтування прогностичних напрямів формування культури безпеки професійної діяльності в закладах вищої освіти.

Мета статті – обґрунтувати перспективи формування культури безпеки професійної діяльності в закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Результати аналізу науково-педагогічних публікацій показують, що педагогічне прогнозування трактується як спеціальне наукове дослідження, яке спрямоване на вивчення певних особливостей розвитку об'єкта або явища (Сагаркіна & Суплakova, 2019, р. 333]. На думку Б. Гершунського, педагогічне прогнозування являє собою дослідження перспектив розвитку основних компонентів педагогічної системи, цілей, змісту, методів, засобів і організаційних форм навчально-виховної роботи (Gershunskij, 2003, р. 89). Т. Султанова здійснила спробу систематизації наукових праць, у результаті чого нею було визначено три напрями, що розкривають сутність феномена прогнозування. Так, перший напрям визначає це поняття як людську здатність до випереджаючого відображення майбутнього; другий напрям розглядає прогнозування як особливий вид пізнання, націленого на отримання знання про майбутнє та процеси його розвитку; третій розкриває сутність прогнозування через вид діяльності (Sultanova, 2014, р. 119). На основі узагальнення літературних джерел ми дійшли висновку, що прогнозування – це визначення тенденцій розвитку освітньої системи, процесу, явища; отримання інформації щодо об'єкту дослідження випереджаючого характеру з метою вдосконалення компонентів освітнього процесу.

Слід зазначити, що в науковому прогнозуванні виділяють такі види прогнозів (Markova, 2012, р. 404): дослідницький прогноз, що здійснюється на основі пізнання тенденцій і закономірностей, досвіду конкретних наук, який формує нові можливості й перспективні напрями розвитку науки, освіти, техніки; програмний прогноз, який передбачає розробку програми діяльності; організаційний прогноз, що базується на даних дослідного і програмного прогнозів. Методика прогнозування включає перелічені нижче етапи (Bestuzhev-Lada, 2021): передпрогнозна орієнтація (визначення предмету, мети, завдань, робочих гіпотез, методів, структури й організації дослідження); прогностичний фон (збір готових

даних із суміжних, непрофільних галузей прогнозування); вихідна або базова модель, тобто система показників, параметрів, що відображає характер і структуру об'єкта; пошукова модель (проекція в майбутнє системи показників вихідної моделі на дату затвердження з урахуванням факторів прогностичного фону); для керованих явищ – нормативна модель (проекція в майбутнє системи показників вихідної моделі відповідно до заданих цілей і норм за заданими критеріями); оцінка ступеню достовірності (верифікація) й уточнення попередніх моделей за допомогою паралельних, контрольних методів, зазвичай опитуванням експертів; вироблення рекомендації для оптимізації прийняття рішень у плануванні, управлінні на основі зіставлення прогностичних моделей.

Окрім того, серед методів прогнозного дослідження виділяють метод форсайту, який спирається на систему експертної оцінки довгострокових перспектив інноваційного розвитку; метод екстраполяції, що вивчає стійкі тенденції розвитку об'єкта прогнозу в минулому, сьогоденні та майбутньому; метод дельфі, який базується на виявленні узгодженої оцінки експертної групи після неодноразового анонімного опитування й повідомлення фахівцям результатів минулого туру; метод інтерполяції, що включає уявне заповнення пробілу, знаходження можливих проміжних значень у ряду статистичних даних (Sokolova & Sergienko, 2016, р. 16–17; Dolgonovskaya & Katicheva, 2015, р. 97).

Отже, враховуючи розглянуті теоретичні основи дослідження, під час визначення перспектив формування культури безпеки професійної діяльності у майбутніх інженерів з охорони праці у закладах вищої освіти нами на етапі ретроспекції було вивчено досвід формування культури безпеки у майбутніх фахівців, культури безпеки життєдіяльності у тих, хто навчається, у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених. На наступному етапі діагностування здійснено аналіз сучасного стану формування культури безпеки професійної діяльності у майбутніх інженерів з охорони праці; проаналізовано освітньо-професійні програми та навчальні плани з метою визначення наповнення змісту компонентою культури безпеки; вивчено чинники та умови, які впливають на результативність цього процесу; на основі аналізу та систематизації законодавчої та нормативної бази виявлено перспективні напрями, які закладені

у концепціях, резолюціях та міжнародних документах. У подальшому дослідженні, яке передбачало здійснення етапу перспекції, нами були обґрунтовано перспективи формування культури безпеки професійної діяльності у майбутніх інженерів з охорони праці на трьох рівнях: загальнодержавному, регіональному, на рівні закладів вищої освіти.

Таким чином, результати дослідження проблеми формування культури безпеки професійної діяльності у майбутніх інженерів з охорони праці дали змогу визначити перспективні напрями вирішення означеної проблеми на трьох названих вище рівнях.

На загальнодержавному рівні:

- розвиток та вдосконалення законодавчої та нормативно-правової бази в галузі забезпечення культури безпеки, розробка національного стандарту України «Культура безпеки», у якому будуть визначені основні положення та напрями формування культури безпеки у освітній галузі;

- підвищення престижності спеціальності інженера з охорони праці;

- надання фінансової підтримки науковим та педагогічним колективам щодо написання та видання навчальних програм, підручників, навчально-методичних та навчально-наочних посібників, електронних засобів навчання, призначених для вдосконалення системи професійної підготовки фахівців з охорони праці, формування та розвитку культури безпеки професійної діяльності, популяризації питань безпеки праці;

- надання фінансової підтримки закладам вищої освіти та науково-дослідним інститутам України для підвищення рівня наукових і науково-технічних досліджень у галузі охорони праці, розв'язання проблем профілактики виробничого травматизму та професійних захворювань;

- оптимізація матеріально-технічної бази закладів вищої освіти, які здійснюють професійну підготовку інженерів з охорони праці;

- розробка та реалізація програми грантової та методичної підтримки випускників, які працюють інженерами з охорони праці та успішно впроваджують під час здійснення професійної діяльності систему управління охороною праці, принципи культури безпеки професійної діяльності;

- створення єдиної державної інформаційно-довідкової системи культури безпеки, в якій будуть представлені база законодавчої та нормативно-правової бази з охорони праці;

методичні розробки з формування культури безпеки; відомості щодо заходів, які спрямовані на формування культури безпеки; наукові досягнення в галузі охорони праці; міжнародний досвід в галузі охорони праці та культури безпеки;

- удосконалення системи підвищення кваліфікації викладачів закладів вищої освіти, кадрів з охорони праці щодо організації безпеки праці на основі ризикорієнтованого підходу та стандартів безпеки праці в країнах Європейського Союзу.

На регіональному рівні:

- створення регіональних інформаційних ресурсів, Інтернет-сайтів, інформаційного майданчику, до якого будуть залучені викладачі закладів вищої освіти, представники служби охорони праці виробничих підприємств, організацій, установ, представники органів державного управління охороною праці на регіональному рівні, працівники, для підвищення обізнаності та інформування суспільства щодо культури безпеки;

- налагодження активної співпраці закладів вищої освіти, які здійснюють професійну підготовку інженерів з охорони праці, з підприємствами, установами, організаціями для проходження практичної підготовки майбутніх інженерів з охорони праці;

- впровадження європейських стандартів безпеки праці, зарубіжного досвіду в галузі охорони праці та культури безпеки на виробництві та в практику підготовки майбутніх інженерів з охорони праці;

- систематичне проведення заходів (семінарів, конференцій, вебінарів) з метою підвищення рівня культури безпеки у студентів та населення, популяризації питань охорони праці.

На рівні закладів вищої освіти:

- створення в закладах вищої освіти сучасного безпечного освітнього середовища з пріоритетом безпеки праці та здоров'язбереження шляхом впровадження інноваційних технологій та методик навчання, які спрямовані на інтенсифікацію навчальної діяльності студентів до оволодіння культурою КБПД;

- під час розробки освітньо-професійних програм за спеціальністю 263 «Цивільна безпека» галузі знань 26 «Цивільна безпека» спеціалізації «Охорона праці» включення до навчального плану спецкурсу «Культура безпеки професійної діяльності» та дисциплін, які забезпечують формування структурних компонентів КБПД;

- стимулювання самоосвітньої діяльності викладачів закладів вищої освіти та студентів;
- систематичне залучення до процесу професійної підготовки майбутніх інженерів з охорони праці представників служби охорони праці підприємств, установ, організацій, органів державного управління охороною праці;
- підвищення кваліфікації викладачів закладів вищої освіти щодо систематичного впровадження компоненти КБПД у зміст, форми, методи та технологій професійної підготовки майбутніх інженерів з охорони праці;
- підвищення кваліфікації викладачів закладів вищої освіти щодо застосування інноваційних технологій та інформаційно-комунікаційних технологій навчання.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження не вичерпує всіх напрямів вирішення проблеми формування культури безпеки професійної діяльності у майбутніх інженерів з охорони праці. Перспективу подальших досліджень вбачаємо в дослідженні теоретичних та методичних засад розвитку культури безпеки професійної діяльності у інженерів з охорони праці, основ формування, розвитку та виховання ціннісних орієнтацій у майбутніх інженерів з охорони праці в системі безперервної освіти, формування професійної компетентності та професійної культури у майбутніх інженерів з охорони праці на принципах культури безпеки, зарубіжних систем професійної підготовки майбутніх інженерів з охорони праці та формування культури безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бестужев-Лада И.В. Прогнозирование. *Большая советская энциклопедия*. URL: <http://bse.sci-lib.com/article093064.html>. (дата звернення: 04.06.2021).
2. Гершунский Б.С. Образовательно-педагогическая прогностика. Теория. Методология. Практика. Москва : Наука, 2003. 768 с.
3. Долгоновская Н.В., Катичева М.Г. Актуальные проблемы развития методологии педагогического образования. *Известия вузов*. 2015. № 1. С. 94–100.
4. ДСТУ ISO 9001: 2015 «Системи управління якістю. Вимоги» / ДП «УкрНДНЦ». Київ, 2016. URL: <https://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209001.pdf> (дата звернення: 04.06.2021).
5. ДСТУ ISO 14001: 2015 «Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування» / ДП «УкрНДНЦ». Київ, 2016. URL: https://ecolog-ua.com/system/files/dstu_iso_14001-2015.pdf (дата звернення: 04.06.2021).
6. Конвенція про безпеку й гігієну праці та виробниче середовище № 155 / Міжнародна конференція праці, 1981. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_050#Text (дата звернення: 04.06.2021).
7. Концепція реформування системи управління охороною праці в Україні від 12 грудня 2018 року № 989-р. / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989-2018-%D1%80#n8>. 9 (дата звернення: 04.06.2021).
8. Кузнецова Е.А. Трансформация роли охраны труда в условиях глобализации экономики. *Экономические отношения*. 2020. № 3. С. 743–765.
9. Маркова С.М. Проектирование образовательных систем: теоретический аспект. *В мире научных открытий*. 2012. № 9(33). С. 402–412.
10. Александрова Н.М., Маркова С.М. Методика прогностических исследований профессионально-педагогического образования. *Вестник Минского университета*. 2015. № 3(11). С. 13.
11. Національна стратегія у сфері прав людини від 24 березня 2021 року № 119/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text>. (дата звернення: 04.06.2021).
12. Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року : Резолюція / Генеральна асамблея ООН, 2015. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/92/PDF/N1529192.pdf?OpenElement> (дата звернення: 04.06.2021).
13. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>. (дата звернення: 04.06.2021).
14. Соколова И.И., Сергиенко А.Ю. О методологии прогнозирования развития педагогического образования. *Человек и образование*. 2016. № 1 (46). С. 15-20.
15. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року : проєкт. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=9015&skl=9. (дата звернення: 04.06.2021).
16. Султанова Т.А. Общенаучные подходы к определению сущности педагогического прогнозирования. *Теория и практика общественного развития*. 2014. № 3. С. 118–121.
17. Царапкина Ю.М., Цыплакова С.А., Быстрова Н.В. Методология педагогического прогнозирования. *Проблемы современного педагогического образования*. 2019. № 62-1. С. 332–334.
18. ISO 45001:2018(E) «Occupational health and safety management systems. Requirement with guidance for use». URL: <https://iso-management.com/wp-content/uploads/2018/04/ISO-45001-2018-perevod-ot-31-03-2018.pdf> (дата звернення: 04.06.2021).

19. Safety and Health at Work / International Labour Organization. URL: <http://www.ilo.org/global/topics/safety-and-health-at-work/lang--en/index.htm>. (дата звернення: 24.08.2021).

REFERENCES

1. Bestuzhev-Lada, I. (2021). Prognozirovanie. Bol'shaya sovetskaya enciklopediya [Forecasting. The Great Soviet Encyclopedia]. Retrieved from: URL: <http://bse.sci-lib.com/article093064.h> [in Russian].
2. Gershunskij, B. (2003). Obrazovatel'no-pedagogicheskaya prognostika. Teoriya. Metodologiya. Praktika [Educational and pedagogical prognostics. Theory. Methodology. Practice]. Moscow: Nauka [in Russian].
3. Dolgonovskaya, N., Katicheva, M. (2015). Aktual'nye problemy razvitiya metodologii pedagogicheskogo obrazovaniya [Actual problems of the development of the methodology of pedagogical education]. *Izvestiya vuzov*, 1, 94-100 [in Russian].
4. DSTU ISO 9001: 2015 (2015). «Systemy upravlinnia yakistiu. Vymohy» [Quality management systems. Requirements]. Kyiv: DP«UkrNDNTs». Retrieved from: URL: <https://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209001.pdf> [in Ukrainian].
5. DSTU ISO 14001: 2015 (2015) «Systemy ekolohichnoho upravlinnia. Vymohy ta nastanovy shchodo zastosovuvannya» [Environmental management systems. Application requirements and guidelines]. Kyiv: DP«UkrNDNTs». Retrieved from: https://ecolog-ua.com/system/files/dstu_iso_14001-2015.pdf [in Ukrainian].
6. Konventsiia pro bezpeku y hiihenu pratsi ta vyrobnyche seredovyshe [Convention on Occupational Safety and health and the industrial environment] № 155 (1981). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_050#Text [in Ukrainian].
7. Kontsepsiia reformuvannya systemy upravlinnia okhoronoiu pratsi v Ukraini [Concept of reforming the Occupational Health and safety management system in Ukraine] № 989-p (2018). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989-2018-%D1%80#n8> [in Ukrainian].
8. Kuznecova, E. (2020). Transformaciya roli ohrany truda v usloviyah globalizacii ekonomiki [Transformation of the role of labor protection in the conditions of economic globalization]. *Ekonomicheskie otnosheniya*, 3, 743–765 [in Russian].
9. Markova, S. (2012). Proektirovanie obrazovatel'nyh sistem: teoreticheskij aspekt [Designing educational systems: a theoretical aspect]. *V mire nauchnyh otkrytij*, 9(33), 402–412 [in Russian].
10. Aleksandrova, N., Markova, S. (2015). Metodika prognosticheskikh issledovanij professional'no-pedagogicheskogo obrazovaniya [Methods of predictive research of professional and pedagogical education]. *Vestnik Minskogo universiteta*, 3(11), 13 [in Russian].
11. Natsionalna stratehiia u sferi prav liudyny [National Human Rights strategy] № 119 (2021). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text> [in Ukrainian].
12. Peretvorennia nashoho svitu: Poriadok denniy v oblasti staloho rozvytku na period do 2030 roku: Rezoliutsiia [The reconstruction of our world: the procedure for determining the sustainable development strategy for the period up to 2030: Resolution] (2015). Heneralna asambleia OON. Retrieved from: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/92/PDF/N1529192.pdf?OpenElement> [in English].
13. Pro vyshchu osvitu [About higher education] № 1556-18. (2014). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].
14. Sokolova, I., Sergienko, A. (2016). O metodologii prognozirovaniya razvitiya pedagogicheskogo obrazovaniya [On the methodology of forecasting the development of pedagogical education]. *CHelovek i obrazovanie*, 1(46), 15–20 [in Russian].
15. Stratehiia staloho rozvytku Ukrainy do 2030 roku: proekt [Sustainable development strategy of Ukraine until 2030: project]. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=9015&skl=9 [in Ukrainian].
16. Sultanova, T. (2014). Obshchenauchnye podhody k opredeleniyu sushchnosti pedagogicheskogo prognozirovaniya [General scientific approaches to determining the essence of pedagogical forecasting]. *Teoriya i praktika obshchestvennogo razvitiya*, 3, 118–121 [in Russian].
17. Carapkina, YU., Cyplakova, S. Bystrova, N. (2019). Metodologiya pedagogicheskogo prognozirovaniya [Methodology of pedagogical forecasting]. *Problemy sovremennogo pedagogicheskogo obrazovaniya*, 62-1, 332–334 [in Russian].
18. ISO 45001:2018(E) «Occupational health and safety management systems. Requirement with guidance for use». Retrieved from: <https://iso-management.com/wp-content/uploads/2018/04/ISO-45001-2018-perevod-ot-31-03-2018.pdf>
19. Safety and Health at Work / International Labour Organization. Retrieved from: <http://www.ilo.org/global/topics/safety-and-health-at-work/lang--en/index.htm>